

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

І. В. Шимкова

Однією з ознак сучасного світового соціального прогресу є перехід від індустріального до інформаційного суспільства, від енергетичних технологій до інформаційних [1, ст. 88]. Освіта, знання, інформація і зв'язок складають основу розвитку людини, її ініціативності і благополуччя.

Проведення Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства стало значною подією як для Організації Об'єднаних Націй, органи якої відіграли провідну керівну роль в організації саміту, так і для всіх зацікавлених у побудові інформаційного суспільства сторін.

Як засвідчують підсумкові документи Саміту, однією з цілей розвитку інформаційного суспільства є підвищення компетентності. Кожна людина повинна мати навички, необхідні для використання у повному обсязі можливостей інформаційного суспільства. Тому підвищення компетентності і грамотності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) є необхідними, потрібно сприяти застосуванню ІКТ на всіх рівнях освіти, професійної підготовки та розвитку людських ресурсів [2, ст. 5]. Як зазначає Президент України Віктор Ющенко, впровадження в Україні відповідних рішень Всесвітнього саміту сприятиме досягненню погоджених на міжнародному рівні цілей розвитку інформаційного суспільства [3, ст. 6].

Водночас Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» стратегічну ціль розвитку інформаційного суспільства в Україні вбачає у забезпеченні комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості [4].

Серед основних шляхів розв'язання проблем в освітній сфері, визначених Концепцією програми розвитку освіти на 2006-2010 роки, – інформатизація та

комп'ютеризація навчально-виховного процесу і створення науково-інформаційного простору для дітей, молоді й усього активного населення, використання для цього можливостей нових комунікаційно-інформаційних засобів [5].

Ця стаття є спробою визначення основних завдань та шляхів формування інформаційної компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки в контексті розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Проблема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес досліджувалася в працях М. І. Жалдака, І. В. Роберт, В. І. Клочка, М. Ю. Кадемії, І. Є. Булах, В. Ю. Бикова, О. М. Коваль, Р. С. Гуревича, О. В. Співаковського та інших учених.

Дослідженнями доведено доцільність та ефективність педагогічно і методично вмотивованого використання інформаційних технологій з метою підвищення ефективності формування професійних знань майбутніх фахівців. Використання нових інформаційних технологій навчання у педагогічному ВНЗ, крім сприяння досягненню основних, запланованих цілей навчання у конкретній предметній галузі, сприяє також досягненню додаткових цілей навчання, – формуванню в майбутнього вчителя позитивного ставлення до згаданих технологій, переконаності в ефективності цих технологій навчання, практичному оволодінню методами навчання в умовах застосування нових інформаційних технологій навчання [6, ст. 9]. Упровадження інформаційних технологій, сучасних засобів навчання спричиняє найбільш ефективну реалізацію можливостей для самоосвітньої діяльності студентів.

Ефективність використання інформаційних технологій у навчальному процесі тісно пов'язана з поняттям інформаційної компетентності як складовою професійної компетентності вчителя. Формування інформаційної компетентності педагога – це насамперед формування об'єктивних характеристик його особистості – системи знань, умінь і навичок, необхідних для успішного використання ним ІКТ у своїй професійній діяльності, а саме:

- інформаційний компонент – здатність ефективної роботи з інформацією у всіх її формах;
- комп'ютерно-технологічний компонент, що визначає уміння та навички роботи з сучасними комп'ютерними засобами та програмним забезпеченням;
- процесуально-діяльнісний компонент, який визначає уміння застосовувати сучасні засоби інформаційних комп'ютерних технологій у навчальному процесі, створенні методичних і дидактичних матеріалів та формувати необхідну інформаційну компетентність учнів.

Іншим важливим компонентом інформаційної компетентності є суб'єктивні риси особистості вчителя, які сприяють успішній реалізації його професійної діяльності. Це передусім здатність до рефлексії, самоусвідомлення власної діяльності, комунікативні здібності, здатність до самоорганізації та організації інших людей.

Теоретичний аналіз наукових праць засвідчує, що увагу дослідників зосереджено на використанні ІКТ для підвищення ефективності формування професійних знань майбутніх фахівців. Водночас недостатньо дослідженою залишається проблема розробки та практичної реалізації цілісної і комплексної системи формування інформаційної компетентності педагогічних кадрів у процесі їхньої професійної підготовки. Інформаційні технології вивчаються студентами переважно на рівні засвоєння основ комп'ютерної грамоти, використання комп'ютера як технічного засобу навчання у курсі ТЗН та методики викладання окремих шкільних курсів.

Обмежене фінансування освіти і науки з державного та місцевих бюджетів призвело до погіршення стану матеріально-технічної бази навчальних закладів та їхньої соціальної інфраструктури, що гальмує впровадження сучасних інноваційних технологій і засобів навчання. Об'єктивною також є проблема кадрового забезпечення процесу інформатизації ВНЗ: знизився престиж педагогічної і наукової праці, відбувається відплив перспективної творчої молоді в інші галузі економіки, має місце процес старіння педагогічних і науково-

педагогічних кадрів [5], що спричиняє іншу проблему – недостатню інформаційну компетентність викладачів. Застаріла інформація, застарілі знання, застаріла уява про світ властиві середовищам більшості педагогічних ВНЗ. Як наслідок – рівень комп'ютерної та інформаційної грамотності вчителів є недостатнім, упровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних ІКТ – повільним [4].

Інформаційно-комунікаційні технології навчання якісно неоднорідні, оскільки в їхню основу закладено різні теоретичні засади, з їхньою допомогою реалізуються різні функції навчання, і реалізуються вони по-різному. Інформаційно-комунікаційні технології навчання мають також якісні відмінності від традиційних технологій. Засоби ІКТ не є простим додатком до методичних систем навчання, що існують на сьогодні. вони вносять суттєві корективи в усі складові методичної системи (мету, зміст, методи, засоби та організаційні форми навчання) [7, ст. 177]. Розробка і використання педагогічних програмних засобів вимагає раціонального поєднання знань, умінь та навичок дидактики, педагогічної психології, програмування [8, ст. 36].

За таких умов одним із способів розв'язання актуальних проблем інформатизації освіти є розробка, методичне забезпечення і впровадження комплексних інформаційних рішень, котрі б забезпечили ефективну співпрацю студента і викладача шляхом інтеграції різних ІКТ, традиційних методичних систем навчання та засобів управління навчальним процесом у єдину інформаційну систему. Крім підвищення ефективності формування професійних знань, така система забезпечуватиме:

- 1) опанування майбутніми вчителями сучасними ІКТ-рішеннями та методикою їхнього застосування у власній професійній діяльності;
- 2) використання освітніх інформаційних ресурсів у навчальному процесі передусім для забезпечення умов самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів;

3) можливості використання комп'ютерного експерименту та високоефективних засобів обробки результатів досліджень для різних галузей наукової діяльності;

4) створення науково-інформаційного простору шляхом інтеграції інформаційних систем різних навчальних закладів, використовуючи для цього можливості комунікаційно-інформаційних засобів;

5) інтеграцію в європейський і світовий освітній, науковий та інформаційний простір за рахунок уніфікації власних інформаційних рішень із відповідними рішеннями провідних університетів;

6) підвищення ефективності управління навчальним процесом та навчальним закладом.

Окрім визначення необхідних концептуальних засад та наукового обґрунтування, упровадження інформаційної системи, потребує вирішення низки завдань:

- організаційного забезпечення розробки та підтримки функціонування інформаційної системи;
- кадрового забезпечення (підбір та підготовка персоналу);
- програмного забезпечення (формування комплексу необхідного системного та навчального програмного забезпечення);
- інформаційне забезпечення (розробка комплексу навчальних електронних інформаційних ресурсів, до яких надається доступ за допомогою програмних засобів зі складу програмного забезпечення інформаційної системи);
- методичного забезпечення (робочі програми, методики використання ІКТ у навчальному процесі, система підготовки викладачів до використання ІКТ в навчальному процесі тощо);
- технічного забезпечення (формування технічної бази інформаційної системи навчального закладу – локальних мереж та підключення їх до глобальних інформаційних мереж, розробка баз даних).

Цілком очевидною постає потреба удосконалення існуючих та створення нових педагогічних технологій, адже студент і викладач здійснюватимуть свою діяльність у сучасному, якісно новому інформаційному середовищі.

Набутий досвід використання студентом інформаційної системи ВНЗ, отримані при цьому знання і навички роботи з сучасними ІКТ будуть запорукою успішного використання майбутнім учителем новітніх ідей і технологій у власній професійній діяльності, а також сприятиме в перспективі впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес шкільного навчання. Інформатизація загальноосвітніх навчальних закладів – невід'ємна складова інформатизації освіти, яка може бути успішною лише за умови інформаційної компетентності вчителя та його здатності формувати інформаційну компетентність учнів з метою підготовки до повноцінного життя в інформатизованій державі.

На підставі вищезазначеного можна констатувати, що створення інформаційного середовища засобами сучасних ІКТ у педагогічних навчальних закладах є перспективним напрямком інформатизації освіти, спрямованим на розвиток інформаційного суспільства.

В статье рассмотрены задания и способы формирования информационной компетентности будущих учителей в процессе их профессиональной подготовки исходя из заданий развития информационного общества в Украине.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляков К. Інформатизація організаційно-правової сфери суспільної діяльності // Право України. – 2004. – №6. – С.88-92.
2. *World summit on the information society. Plan of Action. Document WSIS-03/GENEVA/DOC/5-E. 12 December 2003.*
3. Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства. Підсумкові документи. – К., 2006. – С. 6.

4. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 року №537-V.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки» від 12 липня 2006 року №396-р.
6. Співаковський О. В. Підготовка вчителя математики до використання комп'ютера у навчальному процесі // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1999. – №2. – С. 9-11.
7. Головань М. С. Розвиток пізнавальної активності учнів у процесі навчання алгебри і початків аналізу на основі НІТ: Дис...канд. пед. наук: 13.00.02 / Український державний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1997. – С. 177.
8. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології у навчальному процесі: Посібник для педагогічних працівників і студентів педагогічних вищих навчальних закладів. – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2002. – 116 с.